

**ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА**

**доктора економічних наук, професора, професора кафедри
економічної теорії, підприємництва та торгівлі Хмельницького
національного університету**

Гончар Ольги Іванівни

**на дисертаційну роботу Ковальчук Олександри Вікторівни
«Управління інноваційною конкурентоспроможністю бізнес структур
в умовах невизначеності», подану до захисту в разову спеціалізовану
вчену раду Національного університету «Одеська політехніка» на
здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 07 – Управління та
адміністрування за спеціальністю 073 – Менеджмент**

1. Актуальність обраної теми дослідження та зв'язок з науковими темами

Дисертаційне дослідження Ковальчук О.В. присвячено надзвичайно актуальній проблемі управління інноваційною конкурентоспроможністю бізнес структур, особливо в умовах воєнного стану та економічної турбулентності. Сучасні виклики, з якими стикається українська економіка, зокрема безпрецедентний рівень невизначеності, спричинений військовою агресією, глобальними економічними потрясіннями та технологічними трансформаціями, вимагають розробки нових підходів до управління інноваційною діяльністю вітчизняних підприємств.

Необхідність повоєнної відбудови української економіки ставить на порядок денний формування системи ефективного управління інноваційною діяльністю вітчизняних підприємств як одне з головних завдань у галузі конкурентного розвитку. В цьому контексті дослідження управління інноваційною конкурентоспроможністю бізнес структур набуває особливої ваги та актуальності.

Робота виконувалась у рамках науково-дослідних тем кафедри міжнародно менеджменту та інновацій Національного університету «Одеська політехніка», що підтверджує її зв'язок з науковими програмами та актуальність для розвитку економічної науки. Тематика дослідження повністю відповідає пріоритетним напрямкам розвитку науки в Україні та завданням відновлення національної економіки.

2. Основні положення, висновки і пропозиції дисертації, її наукова новизна

Дисертація має логічну структуру і складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел зі 190 найменувань та додатків. Загальний обсяг роботи становить 269 сторінок, з них основного тексту – 204 сторінки.

Анотація дисертації містить розгорнутий опис основних результатів дослідження українською та англійською мовами, що дозволяє скласти цілісне уявлення про зміст роботи та наукові здобутки авторки. Структура анотації відповідає вимогам МОН України та включає всі необхідні елементи.

У вступі переконливо обґрунтовано актуальність дослідження, чітко сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження. Наукова новизна та практичне значення отриманих результатів викладені структуровано та відповідають змісту роботи. Методологічна база дослідження є адекватною поставленим завданням.

У першому розділі «Теоретико-методичні засади управління інноваційною конкурентоспроможністю бізнес структур в умовах невизначеності» (с. 34-78) здійснено ґрунтовний теоретичний аналіз підходів до визначення конкурентоспроможності бізнес структур. Авторкою систематизовано існуючі наукові підходи (ресурсний, ринковий, динамічний, вартісний, інноваційний, компетентнісний, екосистемний) та обґрунтовано їх еволюцію від статичних моделей до більш динамічних концепцій.

Особливо цінним є запропоноване авторське визначення поняття «інноваційна конкурентоспроможність бізнес структур» як комплексної характеристики здатності бізнес структури створювати, впроваджувати та комерціалізувати інновації з метою формування стійких конкурентних переваг в умовах динамічного ринкового середовища (с. 43-44). Оригінальним внеском авторки є удосконалення класифікації видів конкурентоспроможності бізнес структур шляхом виділення нової класифікаційної ознаки «за характером інноваційної активності» (рис. 1.2, с. 41).

Розділ також містить дослідження особливостей формування конкурентоспроможності бізнес структур в умовах невизначеності, де авторкою виділено вектор інноваційного розвитку як додатковий блок факторів внутрішнього середовища та обґрунтовано процес формування інноваційної конкурентоспроможності (с. 51-61).

У другому розділі «Аналіз та оцінка інноваційної конкурентоспроможності бізнес структур в умовах невизначеності» (с. 79-143) проведено комплексний аналіз сучасного стану інноваційної діяльності бізнес структур України. Авторкою здійснено аналіз стану та тенденцій розвитку інноваційної діяльності з використанням широкого масиву статистичних даних.

Важливим результатом розділу є розробка методики комплексної оцінки інноваційної конкурентоспроможності бізнес структур, яка включає п'ять ключових компонентів: інноваційний потенціал, інноваційна активність, ефективність інновацій, ринкова позиція та інноваційна інфраструктура (параграф 2.2). Проведена апробація методики на чотирьох підприємствах

різних галузей підтвердила її практичну цінність та універсальність.

Особливо цінним є проведений аналіз факторів впливу невизначеності на інноваційну конкурентоспроможність. Авторкою виділено сім груп факторів невизначеності (табл. 2.37) та встановлено, що воєнна невизначеність має найвищий рівень впливу, виступаючи каталізатором для інших типів невизначеності. Розроблена матриця «невизначеність-інноваційна конкурентоспроможність» дозволяє класифікувати бізнес структури та розробляти диференційовані стратегії управління.

У третьому розділі «Системне формування інноваційної конкурентоспроможності бізнес структур в умовах невизначеності» (с. 144-225) запропоновано концептуальну модель системного формування інноваційної конкурентоспроможності (рис. 3.1), яка інтегрує стратегічний, організаційний, ресурсний та інноваційний блоки.

Авторкою розроблено комплексний інтегративний підхід до формування інноваційного мислення у співробітників бізнес структур (с. систему КРІ для оцінки ефективності (табл. 3.10). Також обґрунтовано міжфункціональний підхід до управління інноваційною конкурентоспроможністю бізнес структур з детальною розробкою механізмів координації та етапів впровадження (параграф 3.3).

У висновках систематизовано основні результати дослідження, які повністю відповідають поставленим завданням та свідчать про досягнення мети дисертаційної роботи.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації є достатньо обґрунтованими, а використані методи дослідження відповідають поставленим завданням та забезпечують достовірність отриманих результатів. Інформаційна база включає актуальні статистичні дані, результати власних досліджень авторки (експертне опитування 50 керівників бізнес структур), аналіз діяльності конкретних підприємств.

Теоретичну основу дослідження складають фундаментальні праці вітчизняних та зарубіжних вчених з проблем конкурентоспроможності, інноваційного менеджменту, управління в умовах невизначеності. Емпірична база дослідження є репрезентативною та достатньою для формулювання обґрунтованих висновків.

4. Повнота викладу наукових положень в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження достатньо повно відображені у 19 наукових працях загальним обсягом 7,28 д.а., з яких особисто автору належить 3,98 д.а. Серед публікацій є 10 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у виданні, що входить до міжнародну наукометричну базу даних Scopus, 8 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Кількість та якість публікацій відповідає вимогам МОН

України щодо публікації основних наукових результатів дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

За структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії. Тема та зміст дисертації відповідають паспорту спеціальності 073 – Менеджмент.

6. Важливість для науки та практики

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у розвитку теоретико-методичних засад управління інноваційною конкурентоспроможністю бізнес структур в умовах невизначеності, зокрема:

- розширенні понятійного апарату через авторське визначення «інноваційної конкурентоспроможності бізнес структур»;
- удосконаленні класифікації видів конкурентоспроможності;
- розробці концептуальної моделі системного формування інноваційної конкурентоспроможності.

Практична цінність результатів дослідження підтверджується їх впровадженням у діяльність вітчизняних підприємств: ТОВ «Улекс» (11.12.2024р.), ТОВ «Елмарин» (довідка №12 від 10.04.2024р.), ТОВ «Ардіс груп» (довідка №5/9-24 від 11.09.2024р.). Результати дослідження також використовуються у навчальному процесі Національного університету «Одеська політехніка» при підготовці навчальних програм і навчально-методичних матеріалів з дисциплін «Самоменеджмент», «Теорія організацій», «Міжнародні економічні відносини», «Бізнес планування» для здобувачів вищої освіти першого освітньо-професійного рівня за спеціальністю 073 «Менеджмент» (довідка № 223/67-07 від 30.01.2025 р.).

7. Дискусійні положення та недоліки дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Ковальчук О.В. в цілому, вважаю за необхідне відзначити окремі дискусійні положення:

одо розширення переліку факторів внутрішнього середовища блоком «вектор інноваційного розвитку» (рис. 1.4, с. 52). Авторка цілком слушно доповнює традиційний перелік факторів цим блоком, що є актуальним в умовах інноваційної економіки. Можливо, було б доцільно дещо детальніше розкрити конкретні механізми взаємозв'язку цього блоку з іншими елементами внутрішнього середовища підприємства, що дозволило б краще зрозуміти шляхи практичної реалізації запропонованого підходу.

тосовно методики оцінки інноваційної конкурентоспроможності (розділ 2.2). Запропонована методика є досить універсальною та продемонструвала свою ефективність при апробації. Водночас, варто було б розглянути можливість врахування галузевих особливостей при визначенні вагових

коефіцієнтів компонентів, оскільки їх значущість може варіюватися залежно від специфіки діяльності підприємства.

ри аналізі впливу невизначеності на інноваційну діяльність (с. 122-141) автор виділяє сім типів невизначеності, що є безумовно цінним внеском. Проте можна було б дещо більше уваги приділити аналізу взаємного впливу різних типів невизначеності, оскільки в реальних умовах вони часто діють не ізольовано, а в комплексі.

розділі 3.3, присвяченому міжфункціональному підходу (с. 185-222), представлено інноваційну концептуальну модель. Для полегшення її практичного впровадження було б корисно навести більш конкретні приклади механізмів координації між різними функціональними підрозділами підприємства.

ри формуванні комплексного інтегративного підходу до розвитку інноваційного мислення (розділ 3.2) автор пропонує систему КРІ для оцінки ефективності. Доцільно було б також розглянути питання початкової діагностики рівня інноваційного мислення персоналу для більш точного планування програм розвитку.

Але висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи і мають переважно рекомендаційний характер для подальших досліджень.

8. Відсутність порушення академічної доброчесності

Дисертаційна робота Ковальчук Олександри Вікторівни «Управління інноваційною конкурентоспроможністю бізнес структур в умовах невизначеності» представляє результат власних наукових досліджень авторки. Детальний аналіз тексту дисертації засвідчує високий рівень академічної доброчесності та етичності наукової роботи.

Використані в роботі ідеї, концепції та результати досліджень інших авторів коректно ідентифіковані та оформлені відповідно до встановлених вимог. Всі цитати та посилання оформлені належним чином із зазначенням повних бібліографічних даних першоджерел. Список використаних джерел включає 190 найменувань актуальних вітчизняних та зарубіжних публікацій, що свідчить про ґрунтовне опрацювання теоретичного базису дослідження.

У дисертації чітко простежується авторський внесок, що підтверджується оригінальністю запропонованих теоретичних концепцій, методичних підходів та практичних розробок. Зокрема, авторськими є: концептуальна модель системного формування інноваційної конкурентоспроможності бізнес структур, міжфункціональний підхід до управління, комплексний інтегративний підхід до формування інноваційного мислення, методика комплексної оцінки інноваційної конкурентоспроможності.

Емпірична база дослідження сформована авторкою самостійно на основі проведеного експертного опитування 50 керівників бізнес структур

та поглибленого аналізу діяльності чотирьох українських підприємств. Методологія збору та обробки первинних даних є прозорою та науково обґрунтованою, що виключає можливість фальсифікації результатів.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації базуються на власних дослідженнях авторки та логічно випливають із проведеного аналізу. Результати дослідження пройшли належну апробацію через публікацію у 19 наукових працях та представлення на 8 науково-практичних конференціях, що підтверджує їх достовірність та оригінальність.

Перевірка тексту дисертації не виявила ознак плагіату, самоплагіату, фабрикації або інших порушень академічної доброчесності. Робота виконана з повним дотриманням етичних норм наукової діяльності та вимог академічної доброчесності, встановлених законодавством України та міжнародними стандартами.

Загальна оцінка

Дисертаційна робота Ковальчук Олександри Вікторівни «Управління інноваційною конкурентоспроможністю бізнес структур в умовах невизначеності» являє собою цілісне, логічно структуроване наукове дослідження, яке вирішує *актуальне наукове завдання* щодо розробки теоретико-методичних засад та інструментарію управління інноваційною конкурентоспроможністю в умовах високої невизначеності.

Актуальність обраної теми дослідження є безсумнівною та обумовлена об'єктивними потребами української економіки в умовах воєнного стану, коли традиційні моделі ведення бізнесу потребують кардинального переосмислення. Авторка переконливо демонструє, що саме інноваційна складова стає критичним фактором не лише конкурентоспроможності, але й виживання бізнес структур у нових реаліях.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному вирішенні важливого наукового завдання через розробку інтегрованої системи управління інноваційною конкурентоспроможністю, яка враховує специфіку функціонування бізнес структур в умовах багатфакторної невизначеності. Авторкою запропоновано оригінальні теоретичні конструкти, методичні підходи та практичні інструменти, які збагачують науковий апарат теорії менеджменту.

Теоретичне значення роботи визначається розвитком концептуальних основ управління інноваційною конкурентоспроможністю через уточнення категоріального апарату, систематизацію факторів невизначеності та їх впливу на інноваційну діяльність, розробку концептуальної моделі системного формування конкурентних переваг. Особливу цінність має запропонована матриця «невизначеність-інноваційна конкурентоспроможність», яка створює теоретичний базис для стратегічного планування в турбулентному середовищі.

Науково-методичний внесок дисертації полягає у розробці комплексної методики оцінки інноваційної конкурентоспроможності, яка базується на інтеграції п'яти ключових компонентів та забезпечує можливість кількісного вимірювання та моніторингу динаміки. Запропонований міжфункціональний підхід до управління створює практичний механізм координації різних аспектів інноваційної діяльності підприємства.

Практична значущість результатів дослідження підтверджується їх успішним впровадженням у діяльність чотирьох вітчизняних підприємств різних галузей, що засвідчено відповідними довідками про впровадження. Результати апробації демонструють практичну застосовність та ефективність розроблених підходів у реальних умовах господарювання. Використання матеріалів дослідження у навчальному процесі Національного університету «Одеська політехніка» підтверджує їх освітню цінність.

Методологія дослідження є науково обґрунтованою та методично коректною. Використання комплексу сучасних загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, поєднання теоретичного аналізу з емпіричними дослідженнями, застосування сучасного аналітичного інструментарію забезпечують достовірність та обґрунтованість отриманих результатів. Емпірична база дослідження, що включає експертне опитування 50 керівників бізнес структур та поглиблений аналіз діяльності підприємств, є репрезентативною та достатньою для формулювання науково обґрунтованих висновків.

Дисертація характеризується високою якістю викладу матеріалу, логічністю структури, аргументованістю наукових положень та обґрунтованістю практичних рекомендацій. Робота написана грамотною науковою мовою, ілюстративний матеріал є інформативним та сприяє кращому розумінню результатів дослідження. Оформлення дисертації повністю відповідає встановленим вимогам.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження достатньо повно викладені у 19 наукових працях авторки загальним обсягом 7,28 д.а. (особисто авторці належить 3,98 д.а.), включаючи 10 статей у наукових фахових виданнях України, 1 статтю у виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз даних, та 8 тез доповідей на науково-практичних конференціях. Публікації повністю розкривають зміст дисертації та відповідають вимогам МОН України щодо оприлюднення результатів дисертаційних досліджень.

Робота виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності, про що свідчить коректне використання наукових джерел, належне оформлення посилань та відсутність ознак плагіату чи інших порушень етичних норм наукової діяльності.

Висловлені в процесі рецензування зауваження носять дискусійний та рекомендаційний характер і спрямовані на подальший розвиток наукових ідей, представлених у дисертації. Вони не применшують загальної високої оцінки роботи та не впливають на висновок про успішне досягнення поставленої мети дослідження та вирішення визначених завдань.

З урахуванням високої актуальності теми дослідження, наукової новизни отриманих результатів, їх значущості для розвитку теорії та практики менеджменту, а також якості виконання роботи, вважаю, що дисертація Ковальчук Олександри Вікторівни повністю відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), та являє собою завершене самостійне наукове дослідження, яке містить нові науково обґрунтовані результати, які у сукупності вирішують важливе наукове завдання, що має істотне значення для галузі знань 07 – Управління та адміністрування.

На підставі проведеного аналізу вважаю, що Ковальчук Олександра Вікторівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – Менеджмент.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професорка,
професорка кафедри економічної теорії,
підприємництва та торгівлі
Хмельницького національного університету

Ольга ГОНЧАР

Підпис Гончар О.І. засвідчую.
Проректор з НПП

Віктор ЛОПАТОВСЬКИЙ